

10 Irk, Etnisite, Kimlik ve Mekân

Irk teriminin anlamı modern dönemde belirgin değişimlere uğramıştır. Dünya nüfusunun ayrı ve farklı gruplara bölünebileceği fikri, Avrupalıların coğrafi etkilerini genişlettikleri ve kendilerinden başka kültürlerden olan insanlarla daha fazla etkileşim kurmaya başladıkları Avrupa yayılcılığının (sömürgeleştirme) ilk dönemlerinde geliştirilmiştir.

Avrupalılar dünyanın başka yerlerindeki halkları köleleştirdiler ve onların topraklarını hak sahibi oldular. Bu süreçte Kuzey Avrupalı ırkın tüm ötekiler üzerindeki üstünlüğüne ilişkin güçlü nosyonlar oluşturuldu. Bu sayede ırkların farklı kapasitelerine ilişkin inançlar, sömürge toplumlarındaki keskin eşitsizliklere dair sözde bir açıklama ve meşrulaştırma yaratmıştır.

Sömürgecilerin ırk özellikleri, yerlilerin çocuksu tebaalarına tahakküm etmede kullanılmış ve sömürgeciler söylemsel olarak yarı şeytan yerlilerin doğuştan yabanıllıklarını denetim altına alma ve uygarlaştırma görevlerinin olduğuna inanmışlardır.

10 Irk, Etnisite, Kimlik ve Mekân

19. yüzyılda Batı bilimi, ırk kavramını geliştirmede kilit bir rol oynadı. Dünya halkları -Avrupa ve geri kalanındaki- sözde içkin kapasite ve karakteristikler bakımından üstün; diğerleri ise aşağı ırklar olarak sınıflanmıştır.

O dönemlerde bilim insanları da çoğu zaman bu gruplardan ve evrim ölçeğinin üst ve alt uçlarında bulunan ayrı türler olarak söz etmişlerdir. Aslında burada bu dönem biliminin toplumsal cinsiyet ve sınıfsal eşitsizliklerin mevcudiyetini, bunları doğuştan biyolojik farklılıklar içine yerleştirerek, meşrulaştırma biçimiyle açık benzerliklerin olduğu da belirtilebilir.

10 Irk, Etnisite, Kimlik ve Mekân

İrksal farklılığa ve ırklar arasındaki üstünlük derecelerine dair tartışılan bilimsel fikirler 20. yüzyılda da önemini sürdürmeye devam etmiştir.

Örneğin 1920'lerde soy geliştirme bilimcilerinin bu yöndeki iddiaları Birleşik Devletlerde göçmen kısıtlamalarının uygulanmasına yol açmıştı ve bu politikanın amacı, Birleşik Devletlerin Doğu ve Güneydoğu Avrupa'dan gelen Nordik ırk mensupları ile aşağı genetik materyalle kirlenmesini engellemektir.

Bu nosyonun en acımasız ve korkunç olanı ise, 1940'larda irksal hijyeni koruyup sürdürme fikrinin aşağı ırklar olarak görülenleri sistematik bir biçimde yok etmek için oluşturulan Nazilerin kesin çözüm felsefesiyle ortaya çıkmıştır.

Soy geliştirme bilimi= Eugenics, sözde insan türünün genetik gelişimiyle ilişkili olan 19. ve erken 20. yüzyıl sahte-bilimsel akımıdır.

10 Irk, Etnisite, Kimlik ve Mekân

Bu yıllarda sahte bilim, **Anti-Semitism** olarak bilinen Yahudi karşıtlığı, Alman Volk nosyonunun sözde meşru savı haline gelerek, ulusluluğun kültürel boyutuna olduğu kadar, ırka ve kana vurgu yapmıştır. Nazilerin Yahudi katliamının (**Holocaust**) hemen ardından bir çok bilimci, sadece ırksal hiyerarşiler fikrinin değil, fakat eskiden bu yana anlaşıldığı biçimiyle ırksal sınıflamaların da maskesini düşürmeye heveslendiler.

Özellikle genetik bilimindeki ilerlemeler, ırk nosyonunu zayıflatmıştır. Daha da önemlisi bilimciler, ilk dönem inançları alttan alta desteklemiş olan biyolojizm ve davranış arasında ilişkilendirilen bağlantılara meydan okudular. Ne var ki, bilimsel kanaatteki bu tam değişimin günlük yaşam anlayışları üzerindeki etkisi çokça değişmedi ve inançlar bilimsel bulgularla çok da tutarlı olamadı ve eski bilimsel açıklamanın bakiyeleri, bir çok kimse tarafından yaygın görüş olarak görülüyordu.

10 Irk, Etnisite, Kimlik ve Mekân

Aslında bu anlayış biçimi, insanların çoğu zaman yaşamlarını ona göre ayarladıkları ve dünyayı anlamlandırdıkları, sorgulanmayan, çoğu zaman çelişkili bir varsayımdan ibarettir.

Ne var ki sosyal bilimciler etnisiteyi farklı bir biçimde ele alırlar: Etnik farklılıkların fiziksel, paylaşılmış gelenekler üzerine temellenen, yaşantılar ve yaşam biçimlerinden ziyade kültürel olduğu görüşüne değer verilir. Bu yaklaşımın kimlik sorunlarını vurgulamak açısından bir değeri vardır, fakat bazı konular ırk önemsiz ise de çözümsüz kalmaktadır.

Etnisite: ırk terimi, deri rengi üzerine temellendirilen biyolojik farklılıklara önem verirken etnisite, mensuplarının ortak kültürel gelenekleri paylaştığı belli bir gruba aidiyet duygusunu ifade etmektedir.

10 Irk, Etnisite, Kimlik ve Mekân

Ne ironiktir ki, bazı toplumbilimciler, ırksal özelliklere ait kılınan benzer nitelikleri, yanlış biçimde etnik gruplara atfetmekte ve böyle yaparak da kodlanmış bir biçimde eskinin sabit ve bariz farklılıklara ilişkin tartışmaların sürmesine yol açmaktadır.

Bütünüyle ırka ilişkin konuşmaktan sakınmaktan ziyade Donald ve Rattansi'nin (1992) **paradoksunu** (Irk kavramının önemini onu şeyleştirilmeksizin nasıl inceleyebiliriz sorunsalı ekseninde) ele alarak yaklaşılabilir. Diğer bir ifadeyle, sosyal bilimciler, ırk ve etnisite terimlerini kullanırken **düşünümsel** olma ve otorite olmama yükümlülüğü altındadır.

Bu, ırksal eşitsizliklerin ve ırksal kimliklerin doğa durumuna bağlı olmaktan ziyade sosyal fenomenler olduğunu görmek anlamına gelmektedir. Ayrıca bu, toplumsal bölünmelerin nasıl farklılaştığına ilişkin sorular sormayı; ırksal bölünmelerin nasıl ırksallaştırıldığına ilişkin incelemeler yapmak gerektiği anlamını içermektedir.

Şeyleştirme (reify)= Bir sosyal fenomeni kendi nitelikleriyle bağımsız bir şey olarak ele almaktır.

Düşünümsellik: Normalde inanç ve eylemleri yeniden şekillendirebilen öz-düşünüm "self-reflection" sürecini tanımlamak için kullanılan bir kavramdır.

10 Irk, Etnisite, Kimlik ve Mekân

İrksal ya da etnik bir boyutu olan eşitsizlikler dünyanın her yerinde bulunabilmektedir. Ne var ki, bu tür eşitsizliklerin doğası ve öneminde büyük değişimler söz konusudur.

Avrupa'daki irksal bölünmeler, köleci geçmiş ve yakın tarihlidir ve bunlar ülke içine yapılan emek göçüyle birlikte ortaya çıkmıştır. Bunların bir ölçüde, 1990'ların başlarına kadar ırkların yasaya göre tanımlandığını ve ayrılaştırıldığını Güney Afrika'daki durumla eşit olduğunu ileri sürmek fazlaca basit kalır. Eşit ölçüde irksal ve etnik dezavantaj kalıplarının Birleşik Devletler ve Avustralya'daki gibi erime potası (melting-pot) olan toplumlarda çok farklı biçimleri de söz konusudur. Eğer bu değişik bölünmeler doğal ve ırk denilen bir şeyin kaçınılmaz ürünü değil de, aksine sosyal olarak kurgulanmış bir şeyse, o zaman bunlar sadece tikel ve politik bağlamları içinde anlaşılabilir (Bilton vd., 2009).

10 Irk, Etnisite, Kimlik ve Mekân

Örneğini, Birleşik Krallıkta ırk tartışmaları, 1950 ve 60'larda Yeni İngiliz Uluslar Topluluğu'ndan (Hindistan, Pakistan ve Batı Hint Adaları) gelen insanların kitlesel göçlerinin sonuçları üzerine temellendirilmiştir.

Bu göç, o yıllar için aslında yeni bir olgu değildi. Britanya tarihi, hakların yön değiştirdiği örneklerle doludur. Net bir insan ihracaatçısı olmasına ve bunu sürdürmesine rağmen Birleşik Krallık, başka boyutlarda göçmen akımlarını da yaşamıştır.

Nitekim 1800'lerde İrlanda'dan gelen çok sayıda insan Birleşik Krallığa yerleşmiştir. Benzer biçimde 1870 ve 1914 yılları arasında birçok Doğu Avrupalı Yahudi, dinsel zulümden kaçmak için İngiliz kanalını geçmiştir. Sonuç, bu her iki gruba başlangıçta -bugün aykırı görünen bir biçimde- ırksal olarak Britanya kökenlilerden farklı davranıldığıdır.

10 Irk, Etnisite, Kimlik ve Mekân

Kitlesele göç, dünya sisteminin ekonomik ve politik eşitsizlikleri tarafından biçimlendirilmiş olabilir, fakat Birleşik Krallığa özgü olan önemli yerel etmenleri de barındırır.

Karayipliler, Hindular ve Afrika (günümüzde Afro-İngilizler) kökenliler, yüzlerce yıldan bu yana Birleşik Krallıkta yaşamışlardır. Bu uzun ve karmaşık tarihin ana etmenlerinden biri, Birleşik Krallığın emperyal geçmiştir.

Savaş sonrası dönemlerde göçmenler eski sömürge ülkelerden gelmişlerdi ve İngiliz Uluslar Topluluğu, yurttaşlığı göçmenlere daimi yerleşme hakkı olarak tanımıştı. Bu, göçmenlerin çalışma sözleşmelerinin sonunda kendi anavatanlarına geri dönmeye zorlanmasına dayanan bir misafir işçi sistemini işleten Almanya ve İsviçre gibi Avrupalı ülkeler için belirgin bir tezat oluşturmaktadır.

10 Irk, Etnisite, Kimlik ve Mekân

Batı Hint Adaları, Hindistan ve Pakistan'dan 1950 ve 60'larda gelenler, Birleşik Krallığı bir çok bakımdan konuk sevmez bir yer olarak tanımlamıştır. O yıllarda açık ırksal ayrımcılık yasaldı ve iş ilanları veya ev kira ilanları çoğu zaman farklı ırklara hoşgörüsüz yaklaşıyordu.

Çalışılacak iş olmasına rağmen, akut bir konut kıtlığı söz konusuydu ve göçmenler kendilerini beyazların oturmak istemedikleri alanlarda buluyor ve oralarda ikamet ediyorlardı.

10 Irk, Etnisite, Kimlik ve Mekân

Göçmenlerin beraberinde getirdikleri vasıf ya da zenginlik ne olursa olsun, çoğu emek piyasasının daha alt basamaklarına yerleşiyorlardı. Ve İngiltere'nin kentleri **sosyo-mekânsal** bakımdan ayrışlıyordu.

Dahası, o yıllarda Birleşik Krallığa yönelen emek göçü başkalarının yapmak istemediği işleri doldurmanın bir yolu olarak görüldü. Bazı durumlarda, beyaz işverenler ve onların sendikaları göçmenleri meşruca düşük ücretli, zor çalışma koşulları olan ve vardiyalı çalışmayı gerektiren işlere yöneltmişlerdi.

10 Irk, Etnisite, Kimlik ve Mekân

İlerleyen yıllarda göçün istenebilirliğine ilişkin sert kamusal tartışmalar yapılmaya zorlandı. Hem muhafazakar hem de işçi hükümetleri tarafından 1962, 1968 ve 1971’de ardı ardına geçirilen göç yasaları, Yeni İngiliz Uluslar Topluluğundan gelen birincil göçü kısıtladı.

Yasalar her ne kadar ırkı açıkça telaffuz etmese bile bu yasaları yapanların niyetleri ve yasaların sonraki etkilerine dair bir inceleme, bunun siyahların ülkeye göçünü engellemek için tasarlandığını kuşkuya yer bırakmayacak ölçüde açıktır.

10 Irk, Etnisite, Kimlik ve Mekân

İrlanda ya da Eski İngiliz Uluslar Topluluğundan (Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda) gerçekleşen göçe ilişkin hiçbir eşdeğer ilgi ortaya çıkmadı.

Bu nedenle de ilerleyen yıllarda göçün kısıtlanmasına yönelik ve göçmenlerin karşılaştıkları dezavantajlara ilişkin artan kanıtlar karşısında ırk temelindeki ayrımcılığı yasadışı saymaya girişen bir dizi ırk ilişkileri yasaları çıkarıldı.

10 Irk, Etnisite, Kimlik ve Mekân

Birleşik Krallığın daha eşitlikçi gözükken göç yasalarına rağmen, Orta Doğu, Somali, Türkiye, Vietnam ve eski Yugoslavya gibi ülkelerden gelerek sığınma talebinde bulunanlar ve mülteciler, siyah ve Asyalı göçmenlerin karşılaştıkları aynı türden sorunlarla karşılaşacaklardır.

Gelecekte başarı konusunda bir umut vermemektedir. Çünkü daha iyi bir gelecek arayışı için ülkelerini terk eden umutsuz insanlardan bir kısmının Birleşik Krallık göç sistemini istismar ettikleri, hem parlamento hem de basında yer alan suçlamalar eşliğinde dile getirilmektedir.

10 Irk, Etnisite, Kimlik ve Mekân

Yukarıda ifade edilen yasaların sonuncusu olan 1976 Irk İlişkileri Yasası, 2001'de yürürlüğe giren Irk İlişkileri Yasası 2000 tarafından güçlendirilmiştir.

Yeni yasa, ırk, renk, milliyet (vatandaşlık dahil) ya da etnik ya da ulusal köken temellerinde birine karşı ayrımcılık yapmayı yasadışı kılmıştır. Yeni yasa, fırsat eşitliği ve olumlu ırk ilişkilerini geliştirmek için belli başlı tüm kamusal kurumlara olumlu yönde bir görev de yüklemiştir.

10 Irk, Etnisite, Kimlik ve Mekân

Amaç, etnik azınlık gruplarından olan insanların diğer başvuruçularla eşit koşullarda yarışabilmelerini sağlamaktır. Diğer yandan, ırk ilişkileri yasası, pozitif ayrımcılık ya da olumlu eyleme izin vermemektedir.

Nitekim, örneğin herhangi bir çalışan veya işveren belli bir etnik gruptan olan başvuruçuların lehinde davranarak işyerinin dengesini değiştirmeye çalışırsa, bu yasadışı sayılacak ve ırk ayrımcılığı olarak işlem görecektir.